

„Dialog europejski Zachód–Wschód”, Łódź Międzynarodowa konferencja naukowa, 21–23 kwietnia 2005 r.

Koniec XX i początek XXI w. stanowił dla Europy okres bezprecedensowej w jej historii integracji. Wspólne cele gospodarcze stały się impulsem do zaawansowanej współpracy politycznej, która w połączeniu z wymianą kulturalną i społeczną przyczyniała się do budowy jedności kontynentu. Unia Europejska składająca się obecnie z 25 państw przyjęła rolę istotnego aktora międzynarodowego, który korzystając ze swojej spójności – choć często kontestowanej i opartej na wielości – chciał aktywnie kształtować ład światowy. Jednym z zasadniczych kierunków zainteresowania Wspólnoty pozostała współpraca z europejskimi państwami pozaczłonkowskimi, gdyż tylko dzięki niej możliwa była stabilizacja paneuropejska. Próba odpowiedzi na pytanie o jej przeszkody, stan obecny i perspektywy podjęli naukowcy i specjaliści biorący udział międzynarodowej konferencji naukowej „Dialog europejski Zachód–Wschód”, która została zorganizowana w dniach 21–23 kwietnia 2005 r. w Łodzi przez Katedrę Systemów Politycznych Uniwersytetu Łódzkiego wraz z Łódzkim Oddziałem Polskiej Akademii Nauk, Łódzkim Oddziałem Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych i Łódzkim Towarzystwem Naukowym. Honorowy patronat nad konferencją, która stanowiła jedną z imprez w ramach V Festiwalu Nauki, Techniki i Sztuki, objął Wojewoda Łódzki. Warto równocześnie nadmienić, iż tematyka konferencji była kontynuacją poprzednich spotkań dotyczących problemów integracji: konferencji „Integracja paneuropejska. Szanse i zagrożenia” listopad 2001 r. oraz „Kraje Europy Środkowej w procesie integracji” listopad 2002 r.

W trakcie trzech dni obrad zostało wygłoszonych ponad 50 referatów, których autorzy reprezentowali zagraniczne ośrodki akademickie Białorusi (Państwowy Uniwersytet w Mińsku), Niemiec (Uniwersytet w Kolonii), Rosji (Moskiewski Uniwersytet Państwowy, Rosyjska Akademia Służby Państwowej), Słowacji (Uniwersytet w Bratysławie) oraz ośrodki krajowe: Akademię Bydgoską, Akademię Obrony Narodowej, Akademię Świętokrzyską, Uniwersytet Gdański, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytet Łódzki,

Uniwersytetu Szczeciński, Uniwersytet Śląski, Uniwersytet Toruński, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Wrocławski, Wyższą Szkołę Humanistyczną im. A. Gieyszтора w Pułtusku, Wyższą Szkołę Pedagogiczną Wiedzy Powszechnej w Warszawie i Wyższą Szkołę Stosunków Międzynarodowych w Łodzi. Reprezentowane były również instytucje europejskie (Parlament Europejski) oraz lokalne i krajowe środowiska gospodarcze (Łódzka Specjalna Strefa Ekonomiczna i Krajowa Izba Gospodarcza).

Otwarcia konferencji dokonała prof. Alicja Stępień-Kuczyńska, która do głównych celów spotkania zaliczyła wymianę poglądów wielu środowisk służącą dialogowi rozumianemu jako wartość uniwersalna kształtująca współczesne międzynarodowe stosunki polityczne, relacje państw, narodów, kultur, religii. Następnie głos zabrała pani Renata Nowak, wicewojewoda łódzki, która nakreśliła stan wykorzystania środków wspólnotowych przez nasze miasto i województwo. Rok członkostwa w UE okazał się nieść z sobą wymierne korzyści dla infrastruktury i stanu środowiska naturalnego. Pozytywne efekty wynikające z integracji akcentowali także prorektorzy ds. współpracy z zagranicą – prof. dr hab. Piotr Daranowski oraz ds. nauczania – prof. zw. dr hab. Eliza Małek. Podkreślali oni, że przed uczelniami polskimi pojawiły się szerokie możliwości udziału w programach badawczych Wspólnoty, jednak równocześnie za niezbędne uznali zaproszenie do ich współtworzenia partnerów ze Wschodu. W podobnym duchu wypowiedział się również prof. Marian Mikołajczyk, prezes Łódzkiego Oddziału Polskiej Akademii Nauk. Otwarcie konferencji zakończyło odczytanie listu prof. Teresy Sasińskiej-Klas, prezesa Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych, która szczególną wagę przywiązała do nowych inicjatyw służących integracji środowiska politologicznego. Inspiracją do rozpoczęcia obrad w sesjach stały się dwa inauguracyjne wystąpienia w części plenarnej: prof. Adama Koseskiego rektora WSH w Pułtusku o „Dylematach europejskiego dialogu kultur” oraz prof. Andrzeja Antoszewskiego, który podjął problem demokratyzacji systemów i ich wpływu na procesy integracji europejskiej.

W trakcie kolejnych dwu dni konferencji obrady toczyły się w XII zespołach problemowych

podejmujących szeroką i zróżnicowaną problematykę stosunków Zachód–Wschód.

Jednym z głównych obszarów dyskusji były kwestie rozwoju europejskiej gospodarki, która z jednej strony stoi przed wyzwaniem osiągania dalszej spójności, a zarazem nie może dopuścić do osłabienia swojej konkurencyjności w skali globalnej. Stefan Radomski reprezentujący Stałe Przedstawicielstwo Polski przy Biurze ONZ i Organizacji Międzynarodowych w Wiedniu przybliży funkcjonowanie programów UNIDO i ich wpływ na transformacje ustrojowe w krajach Europy Wschodniej i WNP. Rola Polski jako pomostu gospodarczego pomiędzy Zachodem a Wschodem była tematem wystąpienia dr. Jerzego Markuszewskiego z Krajowej Izby Gospodarczej i zarazem stanowiła wprowadzenie do problematyki kontaktów gospodarczych województwa łódzkiego. Prezes Łódzkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Andrzej Ośniecki, przekonywał uczestników o wyjątkowych walorach inwestycyjnych naszego województwa, natomiast Kazimierz Kubiak wiceprezes Łódzkiej Izby Przemysłowo-Handlowej podkreślił wpływ organizacji przedsiębiorców dla rozwoju kontaktów gospodarczych ze Wschodem. Motywem przewodnim wystąpienia posła do Parlamentu Europejskiego Bogdana Golika było funkcjonowanie działającej w ramach PE Intergrupy Bałtyckiej, służącej koordynacji rozwoju regionu Morza Bałtyckiego. Stosunkowo optymistycznym ocenom dotyczącym rozwoju gospodarczego kontynentu i regionu towarzyszyły jednak pewne obawy, dotyczące w głównej mierze konkurencyjności naszego kraju na tle innych unijnych partnerów (wystąpienie prof. Ryszarda Piaseckiego i dr. Andrzeja Grandysa).

Europejski dialog kulturowy stał się motywem przewodnim kolejnych referatów. Prof. Andrzej Chodubski sugestywnie udowodnił znaczenie przeszłości słowiańskiej, która choć ma istotny wpływ na współczesne wybory polityczne bywa często nieuświadomiona, a niekiedy odrzucana. Problem dialogu kultur w polskiej myśli politycznej znalazł się w centrum zainteresowania prof. Eugeniusza Ponczka, natomiast prof. Larissa Titarenko przyjęła, iż tożsamość narodowa Polaków i Białorusinów może stać się istotną płaszczyzną dwustronnego porozumienia.

Aspekt poszukiwania przez narody wspólnych elementów wydaje się być szczególnie istotnym

w kontekście trwających w Europie napięć, których podstawę stanowi odmiennosc kulturowa i religijna. Z jednej strony zastanawiano się więc, jaki był i jest wkład chrześcijaństwa w kształt zjednoczonej Europy (wystąpienie ks. dr. Mieczysława Różańskiego). Podkreślono zarazem wpływ nauczania Jana Pawła II na tworzenie dialogu europejskiego, w tym z krajami Europy Wschodniej (Prof. Grzegorz Przebinda), ale równocześnie wskazano na postępujący wpływ sekularyzacji kontynentu (wystąpienie prof. Wiesława Mysłka). Nie pominięto również żywotnego obecnie problemu wpływu islamu w Europie (doc. Elena Kudriaszowa), jak również zróżnicowania religijnego w Indiach (Prof. Marczevska-Rytko).

Również wiele miejsca poświęcili uczestnicy konferencji współpracy Unii Europejskiej z Rosją (Prof. Irina Wasilienko). Podjęto problemy dwustronnego dialogu o bezpieczeństwie (prof. Kazimierz Malak) oraz postępującej ekonomizacji wzajemnych stosunków (dr Maciej Raś). Obszarem szczególnego zainteresowania okazała się być północno-zachodnia Rosja, gdzie kontakty przybierają szczególnie intensywną formę (mgr Wojciech Kotowicz, mgr Michał Słowikowski) oraz problemy transformacji wewnętrznej w Federacji Rosyjskiej (prof. Michał Anochin, dr Małgorzata Frankiewicz, Prof. Walierij Kowalenko).

Także szeroko potraktowana została tematyka innych krajów Europy Środkowej i Wschodniej. Poruszono kwestie przystosowań w tym regionie inicjowanych przez integrację (dr Jacek Wojnicki, prof. Marek Barański). Pojawił się również – w wystąpieniu dr. Józefa Tymanowskiego – niezwykle ważny problem polskiej polityki wschodniej, która, zaktywizowana w ostatnich miesiącach, przyczyniła się do przemian demokratycznych na Ukrainie (Siergiej Godlewski).

W toku dalszych obrad zostały podjęte ponadto kwestie europejskich transformacji politycznych i społecznych. Doc. Elena Ponomariewa podkreśliła, iż rola państwa ulega zasadniczej modyfikacji, wymuszanej przede wszystkim przez procesy integracyjne. Egzemplifikacja powyższej tezy znalazła się w wystąpieniu dr. Dariusza Góry, badającego wpływ instytucji Parlamentu Europejskiego na programy polskich partii politycznych. Przypomniano także genezę i przebieg dwóch konfliktów: międzynarodowego – dotyczącego Cypru (dr Marek Ołędzki) i wewnętrznego – konflikt flamandzko-waloński (dr Wojciech Stankie-

wicz). W obu przypadkach – pomimo oczywistej odmienności ich charakteru – o braku porozumienia stanowi niezrozumienie między narodami, oparte na głęboko zakorzenionych stereotypach i uprzedzeniach.

Również kluczowym wydaje się podjęcie kwestii roli Niemiec w zjednoczonej Europie. Przede wszystkim kraj ten miał szczególne znaczenie dla rozszerzenia UE na Wschód, co podkreślił dr Robert Łoś analizując politykę Gerharda Schrödera. Zarazem z polskiej perspektywy istotny jest fakt, iż doszło do zmiany charakteru polsko-niemieckiego pogranicza, co teoretycznie ujął dr Andrzej Michalak, oraz statusu mniejszości polskiej w Niemczech (mgr Kamila Sierżputowska). Zarazem odchodząc od problematyki wewnątrz europejskiej dr hab. Małgorzata Pietrasiak podkreśliła znaczenie kontaktów UE w skali globalnej, szczególnie z krajami Azji Południowo-Wschodniej.

Po dokonaniu analizy stanu obecnego integracji kontynentu uczestnicy konferencji podjęli próbę określenia jego perspektyw. Wskazano wyraźnie – szczególnie w wystąpieniach prof. Jerzego Kmiecńskiego i dr. Przemysława Mickiewicza – iż poza wymiarem gospodarczym istnieje wymiar kulturowy decydujący o rozwoju stosunków pomiędzy państwami kontynentu. W przeciwieństwie do tego pierwszego nie może być on poddawany odgórnej regulacji, ponieważ celem nie jest unifikacja i standaryzacja lecz zachowanie europejskiej różnorodności. Mimo tego, zdaniem prof. Lecha Zachera, wiele czynników wskazuje, że UE ewoluuje w kierunku Stanów Zjednoczonych Europy, a koncepcja Europy Ojczyzn traci na swoim znaczeniu. Równocześnie nie należy zapominać o humanitarnym i moralnym podłożu stosunków europejskich, w których ważną rolę odgrywają takie organizacje, jak Rada Europy, na co zwrócił uwagę w swym wystąpieniu dr Józef Bukowski. Jest to szczególnie istotne z racji przewodnictwa Polski w tej organizacji w pierwszej połowie 2005 r. i Szczytu Warszawskiego.

Ostatniego dnia obrad miała miejsce dyskusja okrągłego stołu, której uczestnicy zastanawiali się nad szansami i zagrożeniami dla rozwoju dialogu europejskiego. Prof. Kazimierz Malak wysunął tezę, iż bezpieczeństwo europejskie wymaga współpracy wielopłaszczyznowej, wykorzystującej istniejące mechanizmy w ramach funkcjonujących obecnie europejskich organizacji między-

narodowych. Natomiast prof. Krzysztof Skotnicki pytając, jaki będzie język przyszłego dyskursu pomiędzy Wschodem a Zachodem doszedł do konkluzji, podobnie jak reszta uczestników, że w zglobalizowanej rzeczywistości lingua franca musi stać się język angielski.

Ogólne przesłanie przyjęte w trakcie debaty okrągłego stołu – szczególnie podkreślane przez prof. Michaiła Anochina i prof. Walerego Kowalenkę zakładało, iż niezależnie od bieżących zawirowań politycznych o realnej jakości dialogu stanowią kontakty interpersonalne, które nie tylko modyfikują uprzedzenia, ale przede wszystkim tworzą trwałe więzi między narodami. Uczestnicy konferencji wyrazili przekonanie, iż tytuł „Dialog europejski Zachód–Wschód” powinien stanowić motto przewodnie przyszłych konferencji, a także inicjatyw badawczych, które podjęto w trakcie międzynarodowego spotkania politologów w Łodzi.

Katarzyna Doświad-Borysiak

Polska wobec Obwodu Kaliningradzkiego Federacji Rosyjskiej, pod red. Arkadiusza Żukowskiego, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn 2004, ss. 176 + 11 nlb.

Przemiany ustrojowe dokonujące się w krajach Europy Środkowej i Wschodniej rodzą różne implikacje oraz wyzwania strategiczno-taktyczne w stosunkach międzynarodowych; szczególnie miejsce w tym względzie ujawniają się w relacjach międzynarodowych Obwodu Kaliningradzkiego Federacji Rosyjskiej. Problem ten jest od kilkadziesiąt lat w polu uwagi poznawczej mediów oraz coraz częściej staje się przedmiotem dociekań badawczych. Na dużą uwagę zasługujące prezentowane opracowanie. Jego konstrukcję wyznacza pięć części. Pierwsza poświęcona jest stanowi badań nad Obwodem Kaliningradzkim FR w Polsce, wstępnym ustaleniom; druga – poziomowi kontaktów Polski z Obwodem Kaliningradzkim FR; trzecia – tendencjom i perspektywom kontaktów Polski z Obwodem Kaliningradzkim FR; czwarta – stanowi kalendarium kontaktów Polski z Obwodem Kaliningradzkim FR; piąta – bibliografia, przedstawiona w układzie: 1. Źródła internetowe, 2. Publikacje popularne i popularno-naukowe, 3. Opracowania naukowe (Druki